

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א. ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹, שברכת שהחיינו שמברכים בשמח"ת היא גם על התורה.

כלומר: כיון שבשמח"ת מסיימים קריאת כל התורה, ומיד מתחילים לקרותה מחדש ("מתכיפין התחלה להשלמה"²), וכשם שמתחילים לקרותה מחדש, מתחילים גם ללומדה מחדש — הנה על הקריאה והלימוד מחדש מברכים "שהחיינו".

ואע"פ³ שהחיוב דלימוד התורה הוא בכל רגע ורגע, וענין זה שצריכים ללמוד תורה בכל רגע פנוי הוא מהציוויים העיקריים והחמורים, הן בקו דסור מרע, כמארז"ל⁴ "ויתר הקב"ה על כו' ולא ויתר על מאסה של תורה", והן בקו דעשה טוב, כמארז"ל⁵ "תלמוד תורה כנגד כולם" — אעפ"כ מברכים "שהחיינו" על התחלת קריאת ולימוד התורה בשמח"ת, כיון שבלימוד זה ניתוסף חידוש גדול (כדלקמן), ועד שהלימוד דשנה שעברה אינו בערך להלימוד שמתחילים עתה מחדש.

וכיון שהתחדשות זו בלימוד התורה היא (א) פעם אחת בשנה בלבד (בשמח"ת), (ב) ויש בה תענוג ושמחה גדולים (שזהו ענין "שמחת תורה", השמחה על החידוש בלימוד התורה) — לכן מברכים "שהחיינו", היינו, שנותנים שבח והודי' להקב"ה "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", להחידוש בלימוד התורה, כדין ברכת שהחיינו על כל דבר של שמחה ותענוג הבא פעם אחת בשנה⁶.

ב. החידוש בלימוד התורה שמתחיל בשמח"ת, מרומז בהקריאה דשמח"ת בהתחלת התורה — "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ":

הפירוש ד"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" הוא —

(1) שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) תרצ"ו ס"ז (סה"ש תרצ"ו ע' 14); תש"ט סוס"א (סה"ש תש"ט ע' 281). וש"נ. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ד בתחלתה (תו"מ חל"ח ע' 109). וש"נ.
 (2) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.
 (3) ראה גם תו"מ שם. וש"נ.
 (4) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.
 (5) פאה רפ"א.
 (6) ראה אנציק' תלמודית (כרך ד) ערך ברכת הזמן (ע' תלב ואילך). וש"נ.

שכל העולם כולו, שמים וארץ וכל צבאם⁷, נבראו זה עתה; זוהי מציאות חדשה.

כלומר: הרגש של האדם הלומד הוא — שהתחלת המציאות שלו ושל כל העולם היא: לימוד התורה; בהתחלת לימוד התורה מחדש, ביתר עריבות ("געשמאָק") ומסירה ונתינה ("איבערגעגעבנקייט") — נעשית מציאות העולם, כמארו"ל⁸ "בראשית" — בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית".

ובזה מתבטא החידוש בלימוד התורה שנעשה בשמח"ת — בידיעה והרגש שלימוד התורה אינו רק מצוה בלבד, אלא זוהי כל מציאותו ומציאות כל העולמות כולם, שנכללים ב"שמים" ו"ארץ". וידיעה זו והרגש זה פועלים אצלו מסירה ונתינה, שמחה וזריזות מחודשים בלימוד התורה (והיינו, שלא זו בלבד שאינו דוחה זאת, אלא אדרבה: הוא עושה זאת מתוך זריזות גדולה).

ועל השמחה והזריזות בתורה שנתן לו הקב"ה — נותן יהודי שבח והודי' מיוחדת, שמתבטאת בברכת "שהיינו".

ג. והנה, בנוגע לשמים וארץ — הנה כשם שיש שמים וארץ בגשמיות, כך יש שמים וארץ ברוחניות, וכפי שמצינו בקבלה וחסידות כמה פירושים בשמים וארץ — כפי שהדבר מתבטא בענין הספירות⁹, ועד להפירוש שקאי על תורה (שמים) ומצוות (ארץ)¹⁰. וכל הענינים שנכללים בשמים וארץ, הנה כל מציאותם ובריאתם תלוי' באופן שבו מתמסר יהודי בשמח"ת ללמוד תורה בשנה הבאה.

ובפרטיות:

בנוגע לשמים וארץ ברוחניות — תורה ומצוות — הרי זה בודאי תלוי בהמסירה ונתינה ללימוד התורה, דכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹¹, הרי המעשה — הן מעשה המצוות כפשוטו (ארץ) והן מעשה מצות תלמוד תורה (שמים) — תלוי בהחיות שבלמוד התורה.

וכמו"כ גם שמים וארץ גשמיים תלויים בהמסירה ונתינה ללימוד התורה — כי, ע"י לימוד התורה נעשית בריאת העולמות, כמארו"ל¹²

(10) ראה תו"א ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(11) קידושין מ, ב. וש"נ.

(12) ב"ר פצ"ח, ג.

(7) ראה פרש"י בראשית א, יד.

(8) פרש"י ורמב"ן עה"פ. ובכ"מ.

(9) ראה זח"א לא, ב (בתוספתא). סה"מ

תרנ"א ע' פט ואילך. ועוד.

"מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם (ישראל) בורא עולמות" — ע"י לימוד התורה.

והענין בזה — דלכאורה, הרי מציאות העולמות קיימת גם ללא לימודו בתורה — שמציאות העולם יכולה להיות גם באופן של "מדבר .. נחש שרף ועקרב גו"¹³, וע"י לימוד התורה פועל יהודי שהעולם יהי' ראוי לדירת אדם — "כתפארת אדם לשבת בית"¹⁴, הן תפארת לאדם העליון, שהקב"ה יוכל לומר שזהו בית ודירה שלו, והן תפארת לאדם התחתון, שהעולם אינו מדבר שממה, היפך ישוב בני אדם, היינו, שהנהגת העולם אינה ע"פ אנושיות, אלא הוא מקום מושב בני אדם, שמתנהג בצדק ויושר כו'.

ד. עפ"ז יובן גם מ"ש בפ' בראשית (שמתחילים לקרוא בשמח"ת) "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור"¹⁵, שהתחלת הבריאה היתה בריאת האור:

המשך השיחה — שמיד בהתחלת הבריאה מודגש שתכלית ומטרת הבריאה הו"ע האור (ועד שזהו גם תכלית החושך — לא רק כדי שענין האור יהי' בבחירה חפשית, אלא גם לאהפכא חשוכא לנהורא¹⁶), וכזה גופא: (א) עצם האור כמו שהוא קודם התהוות הנבראים, מטרתם ותכליתם — בחי' הכתר (שלמעלה מהשתלשלות¹⁷), (ב) הארה שנמשכת בכל מאמר ונברא, כדי שיהיו מתאימים לתכליתם ומטרתם — בחי' החסד (דאזיל עם כולהו יומין¹⁸). וסדר זה הוא גם בעבודת האדם¹⁹. ועצם האור יתגלה בגמר ושלמות עבודת הבירורים בסוף שית אלפי שנים²⁰, ועד אז הוא בהעלם ("אור" בגימטריא "רו"²¹), וזהו שגזוז לצדיקים לעת²².

13) עקב ח, טו.	גם מבחי' המוחין.
14) ישעי' מד, יג.	18) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, ב. ועוד.
15) א, ג.	הנסמן בלקו"ש ח"ה ע' 174 בשוה"ג.
16) כהלשון הידוע: לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא (זח"א ד, א). וכמבואר במק"א (ראה תו"מ חכ"ז ע' 442. וש"נ) שאין זה כפל לשון, אלא ד' דרגות: מרירו למיתקא — במדות, וחשוכא לנהורא — במוחין.	19) ועז"נ "ויאמר אלקים יהי אור .. ויברל אלקים בין האור ובין החושך" — כיון שהאדם יכול לטעות בפירושו המושג של "אור".
17) ובמכ"ש מבחי' המוחין שהם למעלה מהתהוות העולמות, כידוע ההפרש בין מוחין למדות (ראה סה"מ תרנ"ב ריש ע' סג. תרנ"ג ע' רכח. ועוד), ועאכ"כ בחי' הכתר שלמעלה	20) שכנגדם הם ששת ימי בראשית, כמ"ש הרמב"ן (בראשית ב, ג).
	21) זח"ג כח, ב. תקו"ז תי"ט (לט, ב).
	22) חגיגה יב, א. ב"ר פ"ג, ו. פי"א, ב. וש"נ.

וגנזו בתורה²³, שעל ידה נעשית העבודה שמגלה אור זה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 7 ואילך.

ה. (בהמשך השיחה, בענין תכלית החושך להפכו לאור — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ע"פ הנ"ל יובן סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר לפני שלושים שנה — בחג הסוכות תרצ"ו²⁴ — אודות הצמח-צדק והחסידים שלו:

בזמנים שבהם הי' נערך "יריד" בליובאוויטש, הי' הצמח-צדק אומר חסידות (עבור האורחים שהגיעו אל ה"יריד") קודם אור הבוקר, לפני פתיחת ה"יריד". וכיון שהי' זה קודם אור היום — הי' דולק נר קטן ("סטאציק") כדי להאיר. ופעם אחת בעת שהצ"צ אמר חסידות קודם אור הבוקר, אירע שהרשב"ץ (שהי' א' מגדולי החסידים עוד בזמן הצ"צ, ובסוף ימיו הי' לומד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר בימי ילדותו)²⁵ עמד בין הנר ובין השולחן שאצלו ישב הצ"צ בעת אמירת החסידות. וכאשר הרשב"ץ הבחין — באמצע המאמר — שה"צל" שלו מגיע על שולחן הצ"צ, חשב לזוז ממקומו, כדי שלא יחשיך. אך מיד חשב שמוטב שישאר במקומו, כי הרי הרבי (הצ"צ) מעלה את כל הענינים שמונחים על שולחנו, ובמילא יעלה גם את ה"צל" שלו. ופתאום אמר הצ"צ (באמצע המאמר): להעלות — אפשר רק אור, אבל חושך — אי אפשר להעלות. ויש לבאר ההוראה מסיפור זה — ככל סיפורי רבותינו נשיאינו שהם הוראות בעבודתינו²⁶ — ולא רק מכללות הסיפור, אלא גם מהפרטים שבו:

ההוראה מכללות הסיפור מובנת בפשטות — שכאשר שומעים דברי תורה, צריכים להיות מונחים לגמרי בשמיעת הדברים, ולא לחשוב בשעת מעשה אודות ענינים אחרים.

אע"פ שהאדם חושב שמחשבתו אינה אלא לעצמו, הנה האמת היא, שישנם כאלו שמרגישים ו"שומעים" גם את המחשבות, כך, שהמחשבה שלו היא כמו דיבור. וכשם שבודאי הי' מתבייש לדבר באמצע שמיעת דברי תורה, הנה כן הוא גם בנוגע למחשבה.

ואין הכוונה לשלול רק מחשבות של דברים בטלים, אלא אפילו

23) ראה זהר ח"א רסד, א. ח"ב קמט, א. תרצ"ו ע' 4.

זו"ח רות פה, א. ועוד. הנסמן בלקו"ש (25) ראה אודותו בהנסמן בתו"מ — שבפנים ע' 10 הערה 22.

24) שיחת ליל א' דחה"ס ס"ט (סה"ש 26) ראה גם תו"מ חמ"ד ע' 83. וש"נ.

ענינים שצריך לחשוב אודותם — כבסיפור הנ"ל, שמחשבתו של הרשב"ץ היתה בעניני עבודה, שהרבי יעלה אותו כו' — הנה כיון שאינם שייכים ל"תורה" ששומע עתה, הרי הם "מחשבות זרות" — זרות לגבי הענין שבו עוסקים עתה; בעת אמירת דברי תורה, צריכים להיות מונחים לגמרי בשמיעת הדברים.

ונוסף על ההוראה הנ"ל מכללות הסיפור, יש ללמוד הוראה גם מהפרטים שבו, כי, בשביל הוראה הנ"ל ה' מספיק לספר רק שא' הנוכחים חשב דברמה באמצע אמירת המאמר ע"י הצ"צ, והצ"צ הרגיש במחשבתו. וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר גם פרטי הדברים — מה היתה מחשבתו של הרשב"ץ, ומה אמר לו הצ"צ — מובן, שיש ללמוד הוראה מכל פרטי הסיפור.

המשך השיחה — שדברי הצ"צ להרשב"ץ שאי אפשר להעלות את החושך הם רק בנוגע להעדר האור²⁸, ואילו מציאות החושך²⁹ (שלהיותו מנגד לאור (לא רק העדר האור), יש לו שייכות אל האור) צריך להפוך לאור³⁰ — נכלל בלקו"ש הנ"ל הערה 30.

של רע כו' (ראה גם תו"מ חכ"ב ע' 161. וש"נ), אלא תכלית ירידת הנשמה היא בשביל "עשה טוב"; תכלית הכוונה היא — ענין של אור דוקא.

— וזהו גם הטעם שתורת החסידות מרבה להדגיש ענינים של אור וחיות דוקא, וכידוע ומבואר בתורת החסידות בכ"מ (החל מספר התניא (פכ"ו ואילך)) עד כמה יש לרחק מדת העצבות, כי, ענין העצבות הוא העדר החיות, וכיון שזהו ענין של העדר, אין להתעסק בזה. — צריכים להתעסק עם ענינים של חיוב: מציאות של טוב, וגם מציאות של רע — להפכה לטוב; אבל לא עם ענינים של העדר.

וזהו שכ"ק מו"ח אדמו"ר השתדל תמיד מתוך חיות ולהט ("ער האָט זיך געקאַכט") שיהיו ענינים של פעולות, "מ'זאָל טאָן", פעולות גדולות או עכ"פ פעולות קטנות (והאמת היא שע"י פעולות קטנות באים סוכ"ס לפעולות גדולות, כיון שמרגילים את הגוף לפעול ולעשות כו'), ובלבד שיהיו פעולות. עיקר ההדגשה היתה (לא על "סור מרע", אלא) על "עשה טוב". —

27 נתבאר גם הדיוק שאי אפשר להעלות, אבל אפשר לברר (חסר ביאור הענין — המו"2).

28 כבסיפור הנ"ל אודות הרשב"ץ, שבו דאי לא ה' ענינו להחשיך ח"ו, כי אם, שכיון שמציאות הגוף אינה חומר שקוף ("דורוכיכטיקער"), לא ה' יכול אור הנר לעבור דרכו אל שולחן הצ"צ, ובמילא ה' שם העדר האור.

29 כידוע שיש ב' דעות בענין החושך (נסמן בלקו"ש ח"י ע' 180) — אם הוא רק העדר האור, או שיש גם מציאות של חושך. ומבואר בחסידות בכ"מ (ובארוכה — במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ קונטרסים ח"ב שמב, ב)) שבי' הדעות אמת, והיינו, שיש ב' מדרגות בענין החושך.

30 אלא, כיון שאי אפשר לדלג מן הקצה אל הקצה, מציאות של חושך עד למציאות של אור, צריך להיות ממוצע ביניהם — שלילת והעדר החושך, אבל, תכלית הכוונה אינה בשלילת והעדר החושך בלבד; בשביל "סור מרע" בלבד לא היתה הנשמה יורדת למטה, שהרי גם בהיותה למעלה לא ה' ענין

ו. וזוהי גם השייכות של דברי הצ"צ לענין ה"יריד" — כאמור לעיל שאמירת החסידות היתה עבור האורחים שבאו ל"יריד":

כללות ירידת הנשמה בגוף הוא בדוגמת ענין המסחר ב"יריד" — כמבואר בדרושי אם כסף תלוה³¹, שירידת הנשמה בגוף נקראת בשם עיסקא, שמזה יש ריוח הן להלוה — הנשמה שירדה למטה, והן להמלוה — הקב"ה, שהרי ע"י עבודת הנשמה למטה ניתוסף כביכול גם למעלה. ועל זה באה ההוראה מכללות הסיפור דאמירת חסידות לפני ה"יריד" — כאמור לעיל (ס"ד) שהענין הראשון שבא בהקדמה לכל הפעולות הפרטיות הוא "יהי אור", ובהתאם לכך, הנה לפני ההליכה אל ה"יריד", צריך להאיר האור דפנימיות התורה. וזהו גם הטעם שבדורות האחרונים ניתוסף בגילוי פנימיות התורה — דכיון שעוסקים יותר בה"יריד", יש צורך בתוספת אור.

ונוסף לזה, הנה קודם ההליכה אל ה"יריד" נותנים גם הוראה פרטית בנוגע לתכלית ה"מסחר" — שצריך לידע שהעדר בלבד אינו ענין; הן אמת שבינתיים הוא סר מרע, אבל, לא זו היא התכלית; התכלית היא — להאיר אור, ולא הפכא חשוכא לנהורא.

ז. וזוהי גם השייכות לשמח"ת:

ידוע³² בענין ה"הקפות" שבשמח"ת — שהקב"ה נותן לנשמה כחות בתור הלואה, שזוהו"ע ההקפות — מלשון "הקפה", כדי להשתמש בהם ולנצל אותם בעבודת כל השנה, שזהו בדוגמת ענין העיסקא. וזהו שקודם ההליכה ל"יריד" בעבודת כל השנה קורין בפר' בראשית "יהי אור" — שזוהי ההוראה שתכלית ה"יריד" הוא "יהי אור". [כ"ק אדמור"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "עך טי דורין מארקאָ"].

* * *

ח. בהמשך להמדובר לעיל בענין אור וחושך, הנה כשם שיש הבדלה בין אור לחושך, כך יש גם הבדלה בין טהרה לטומאה, וכשם

ל, יט), ועד להפיכת המנגד כו'.
 (31) ראה ד"ה אם כסף תלוה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' קלג ואילך). וש"נ.
 (32) ראה ד"ה ביום השמע"צ דשמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, סע"א). שיחת שמח"ת תרצ"ה ס"ח (לקו"ד ח"א קצו, א).

אלא, כדי שענין האור לא יהי' באופן של "נהמא דכיסופא" (ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ), כי אם ע"י עבודה — צ"ל גם מציאות של חושך, רע ומות (לא רק העדר האור, הטוב והחיים), שאז יש ענין של מלחמה עם המנגד, וצריך להיות הענין ד"ובחרת בחיים" (נצבים

שבענין החושך יש ב' דעות אם הוא מציאות או רק העדר האור, כך יש ב' דעות בנוגע לטומאה, אם היא מציאות או רק העדר הטהרה.

ויש שמבארים³³ שישנם שני הענינים, ומצד זה ישנו החילוק שבשביל אכילת תרומה די בטבילה והערב שמש — שמסלק הטומאה, ואילו בשביל אכילת קדשים יש צורך גם בהבאת קרבנות³⁴ — המשכת הקדושה.

ולכאורה יש להביא רא' שטומאה היא גם מציאות, ולא רק העדר הטהרה — שהרי אם נאמר שטומאה היא רק העדר הטהרה, הי' צריך להיות דין טומאה במקום שאין מציאות הטהרה³⁵,

דין גזל (ראה גם שיחות שבת חוה"מ סוכות ויום שמח"ת שנה זו — לקו"ש חל"ד ע' 53 ואילך)) — לא הגיעו לידינו לע"ע (המו"ל).

שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' יב) — הערות לספר מנחת שמואל הנ"ל.

(33) ראה מנחת שמואל בתחלתו.
 (34) רמב"ם ריש הל' מחוסרי כפרה.
 (35) המשך שיחה זו* והמשך ההתוועדות (כולל השיחה בענין שבירת הלוחות על ידי משה, דלכאורה יש בזה משום דין מזיק או

(* בענין זה — ראה גם מכתב ימי חשון